

Küresel Sorunlara Yerel Çözümler: Türkiye ve Almanya’da Kadın Hakları Savunuculuğu

Meryem Özge Karabağ - Ezgi Idil Tiryaki - Şirin Tiryaki - Yunus Emre Öztas - İlayda Buse Uyar - Tuğba Betül Kahraman - Harun Önal - Aylin Çicek Olmuş - Can Yunus Öç - İlayda Çelik - Begüm Seyhan - Lale Diklitaş - Ayşe Kaşıkırık - Koray Özbağcı - Karolin Tuncel

Bu politika belgesi, 26-30 Mayıs 2022 tarihleri arasında İstanbul’da düzenlenen “Küresel Sorunlara Yerel Çözümler: Türkiye ve Almanya’da Kadın Hakları Savunuculuğu” isimli proje kapsamında hazırlanmıştır. Bu proje, Türk Alman Genç Diplomatlar Birliği ile Küresel Eşitlik ve Kapsayıcılık Ağı tarafından ve Gençlik Köprüsü Türkiye-Almanya’nın finansal desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

Kadının temel haklarını savunmak için yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri (STÖ), siyasi partiler, barolar, kamu kurumları iş birliği içerisinde hareket etmeli ve ortak bir yol izlemeliler. Söz konusu kurumlar kendi bölgelerinde birlikte çalışmalar yapabilir, uygulanması sonucunda olumlu etkiler doğuran iyi örnekleri yaygınlaştırılabilir ve düzenli toplantılarla deneyim paylaşımında bulunabilirler. Bu politika belgesi, aşağıdaki hususların bir analizini ve somut önerileri sunmaktadır:

1. Kadın Cinayetleriyle Mücadele
2. Kadınlara Uygun Altyapı Sistemleri
3. İş Hayatında Ayrımcılıkla Mücadele
4. Türkiye ve Almanya’dan İyi Uygulamalar

1. Kadın Cinayetleriyle Mücadele

Kadın cinayetleri, kadına karşı şiddetin en ağır basamağıdır. Böyle bir kavramın var olmasının temel sebebi toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Kadın cinayetleri temel insan hakkı olan “yaşam hakkı”nın ihlalidir.

Türkiye ve Almanya’da çeşitli önlemler alınmasına rağmen kadın cinayetleri istatistiklerinde anlamlı bir düşüş olmamaktadır. Söz konusu şiddete ilişkin tutulabilen istatistiğe göre kadın cinayetleri sayısı her yıl artış göstermektedir. 2019 yılında Almanya’da 117 kadın eski partneri tarafından öldürüldü. 2020 yılında ise bu sayı 139’a yükseldi. Benzer bir şekilde Türkiye’de 2020 yılında 266, 2021 yılında ise 280 kadın erkekler tarafından öldürüldü. Türkiye’de 2010’dan bu yana en az 2534 kadın erkekler tarafından öldürülmüştür. Bu sayının büyük çoğunluğu aile içi şiddet sonucunda gerçekleşmiştir.

Soruna yönelik tavsiyelerimizi iki başlıkta inceleyebiliriz. İlk başlıkta, kadın cinayetlerinin varlık sebebi olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması için yapılması gerekenleri konu alabiliriz.

- 1) Ebeveynlere kız-erkek çocuk farkı olmaksızın eşit şekilde çocuk yetiştirmeye yönelik eğitimler verilmesi,
- 2) Karma eğitimin yaygınlaştırılması ve karma eğitim vermeyen kurumların buna uygun hale getirilmesi (Kız ve erkek çocuklarının yaşam alanları birleştirip bütünleştirilmesi),
- 3) Medyanın toplumsal kabullerin peşinden giden kavramsal klişelere başvuran, kadına ve erkeğe biçilen toplumsal rollere değer atfeden dilinin değişmesi,

İkinci başlıkta toplumsal bir sorun olarak kadın cinayetlerinin önlenmesi için devletin ve STÖ'lerin pozitif yükümlülükleri bulunmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- 4) Kadın hakları dernekleri devletin yayınladığı verileri denetlemelidir. Dernekler, verilerin medya tarafından gerçeğe uygun şekilde halka sunulup sunulmadığını takip etmelidir,
- 5) Devletin yargı makamlarının koruma yükümlülüğünü yerine getirip getirmediği sıkı denetime tabi tutulmalıdır. Örneğin Hakim ve Savcılar Kurulu (HSK) kadın şiddetini konu alan dosyalarda hakim ve savcıların kararlarını kayıt altına almalı, hakimlerin bağımsızlığına müdahale etmeksizin denetlemelidir,
- 6) Kadın cinayetlerinde haksız tahrik uygulaması kaldırılmalıdır,
- 7) Medyanın mağdurun özel hayatını ihlal eden haberlerinde sıkı denetimler uygulanmalı ve yaptırımlar hızlıca yerine getirilmelidir,
- 8) Koruma kararlarında şiddet uygulayan kişi ile mağdurun aktif takibi sağlanmalıdır. Bu önlem sırasında kişilik haklarına zarar gelmeyecek önlemler alınmalıdır.

2. Kadınlara Uygun Altyapı Sistemleri

Kadınlara karşı şiddeti önleme ve güvenli bir ortam sağlamak için mevcut olan altyapı, ulaşım ve kamusal alandaki altyapı hizmetleri yetersiz kalmaktadır. Mevcut kanunlar bu konularda birçok imkân sağladığı halde uygulamalar halen çok yetersizdir.

Yapılan araştırmalara göre kadınlar daha çok hane içinde şiddete uğruyorlar. Bununla birlikte, kamusal alanda (toplu ulaşım, işyerleri, park, bahçe gibi ortak kullanım alanları vb.) da şiddetin farklı türlerine maruz kalıyorlar. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine (Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2021) göre, kadınların %35,5'i yaşadığı çevrede gece yalnız yürürken kendini güvensiz hissetti, erkeklerde bu oran %14,2 oldu. Oysaki evde, işte, sokakta, mahallede, kentte kısacası hayatın her alanında korkmadan yaşamak temel bir haktır.

“Kent hakkı” kapsamında belediyelerin güvenlik hissini artırmak için verileri kullanıp sorunları gidermek amaçlı çalışmalarda bulunulması gerekmektedir. Bu noktada aşağıda bazı fikirler sunulmuştur. Şöyle ki;

- 1) Sokakları yeterli derecede ışıklandırıp, kör noktaları azaltıp tehlike olasılıklarının minimuma indirilmesi ve güvensiz alanların bildirilmesini kolaylaştırmak için hazırlanmış olan “Mor Haritam“ gibi uygulamaları geliştirmek,
- 2) İhtiyaç duyan kadınların kolluk kuvvetlerine daha rahat ulaşmasını sağlamak için mobil uygulamaların yaygınlaştırılması ve belediye tarafından finansal destek sağlanması,

- 3) Kamusal alanda farklı şiddet olaylarıyla ilgilenen özel emniyet birimlerinin kurulması ve güvenlik kuvvetlerinin artırılması,
- 4) Toplu taşımanın genel olarak yaygınlaştırılması ve daha uygun ücretli olması,
- 5) Panik butonlarının yaygınlaştırılması,
- 6) Şiddet gören kadınların yönlendirildiği sığınma evlerinin güvenliklerinin ve kapasitelerinin artırılması ve altyapısının güçlendirilmesi.

Kriterler:

- 1) Kanunların uygulanmaması durumunda ilgililere cezai yaptırım uygulanması ve bu konu ile ilgili denetimlerin artırılması,
- 2) Belediyelerin, bahsedilen önerilerin uygulamasıyla ilgili 24 ayda bir denetlenip izleme ve değerlendirme raporu hazırlanması,
- 3) Toplu taşımada sık sık ve 7/24 sefer sağlanması,
- 4) Güvenlik kuvvetlerinde sorumlu birimlerin ve çalışanlarının senede bir defa kadına karşı şiddetle mücadele konusunda eğitime tabi tutulması ve güncel sorunlarla ilgili farkındalık artırıcı çalışmalar düzenlenmesi,
- 5) Sığınma evleri ve benzeri amaçla kurulan birimlerin, kanunlar ve ilgili mevzuat ile kademeli olarak artırılmasının zorunlu tutulması,
- 6) Her belediyenin koşulsuz şartsız en az bir sığınma evinin olması ve ihtiyaca yönelik olarak sığınma evlerinin sayısının artırılmasının mecburi tutulması.

3. İş Hayatında Ayrımcılıkla Mücadele

Tarihsel olarak üretim araçlarının sahipliği ve üretim süreçlerine katılım erkeğin tekelinde olmuştur. Modern çağa kadar kadının iş yaşamına katılımı sınırlı gerçekleşmiştir. Kadın modern çağ ile birlikte iş yaşamına katılırken, toplumsal hayatta tecrübe ettiği cinsiyet temelli eşitsizlikler ile iş hayatında da karşılaşmıştır. Kadının yaşadığı eşitsizliği önlemeye yönelik yerel, ulusal ve küresel politikalar oluşturulmuştur. Bu politikalar kadının iş yaşamında tecrübe ettiği eşitsizliği gidermek için katkıda bulursa da, günümüzde bu politikaların hala yetersiz olduğu görülmektedir. Eşitsizlik yalnızca iş hayatı içerisinde değil, iş hayatına giriş sürecinde de karşılaşılan bir durumdur. Kadın işe giriş sürecine gelene kadar da erkek ile aynı fırsata sahip olamamıştır.

Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin modern çağda gündeme gelmesi, kâr amacıyla hareket eden şirketler tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Bu firmaların toplumun daha eşit bir dünya hayalini sömürmekte fakat kendi üretim süreçlerinde eşitliği uygulamayarak eşitsizliğin üstünü örtmektedirler.

Örneğin, işe alım süreçlerinin ilk aşamasında kadın/erkek arasındaki ayrımcılık oldukça görünür durumdadır. Sektörler erkek yoğun, kadın yoğun sektörler olarak ayrılmış durumdadır ve işe alım süreçleri bu ayrımlar üzerinden yapılmaktadır. Ayrıca askerlik gibi durumlar da insan kaynakları (İK) süreçleri içerisinde adayların karşısına çıkmaktadır ve toplumsal cinsiyet

eşitsizliğinin sürmesine sebep olmaktadır. Yine işe alım süreçlerinde kadına yönelik partneriyle alakalı sorular sorulması yaygın gözükmemektedir. Dış görünüş gibi detayların işe alımda dikkat edilen bir boyut olması, kadının toplumsal cinsiyet rolünü devam ettirme ihtiyacı yaşamasına sebep olmaktadır.

Diğer sorunların bazıları şunlardır:

- Kadınların dış görünüşlerine göre iş hayatında yargılanması,
- Yüksek pozisyonlarda cinsiyet eşitsizliği,
- Doğum izni hakkının kadınlara ve erkeklere eşit şartlarda tanınmaması,
- Ekip içerisindeki rol dağılımının toplumsal cinsiyet temelli olması,
- Daha yüksek bir pozisyon veya kariyer adımı için erkek yöneticinin uyguladığı fiziksel/sözlü taciz,

Tavsiyeler:

- 1) Kadınların özellikle işe alım süreçlerinde karşı karşıya kaldıkları fırsat eşitsizliğinin önüne geçilebilmesi adına alınan ilk başvurularında özgeçmişler; fotoğraf eklenmeden, isim, köken ve yaş belirtilmeden kabul edilmelidir. Böylece başvuru sürecinin ilk adımının anonim olarak yürütülmesi, sürecin daha kapsayıcı bir şekilde ilerletilmesine destek olacaktır,
- 2) Hem işe alım sürecinde hem iş hayatında kadınının karşılaştığı fırsat eşitsizliğinin kurum içerisinde en aza indirilebilmesi için, bu süreçlerde ana aktör olan insan kaynakları uzmanlarının da "İş yerinde toplumsal cinsiyet eşitliği ve kapsayıcılık" içerikli eğitimleri almalarının zorunlu kılınması gerekmektedir. İK uzmanlarının bu konuda yeterli bilgiye sahip olması işyerinde karşılaşılan eşitsizliklerin azaltılmasında önemli rol oynayacaktır,
- 3) Kadının iş yaşamına katılımı için kota ve pozitif ayrımcılık gibi uygulamalar yaygınlaştırılmalı, emek pazarları ilgili devlet kurumları tarafından regüle edilmelidir. Bu konuda çalışma yapan derneklerin faaliyetleri desteklenmelidir.

4. Türkiye ve Almanya'dan İyi Uygulamalar

Almanya ve Türkiye'de yer alan bazı iyi örnekler üzerinden aşağıda yer alan uygulamaları tavsiye edebiliriz. Bu tavsiyeler iyi bir başlangıç için temel alınabileceği gibi bu örnekler arttırılabilir de. Kadına karşı şiddetin azaltılmasına yönelik uygulamaların etkinliğinin ve hedeflenen amaçlara ne derecede ulaşabildiğinin ölçülebilmesi için; katılımcıların uygulamaları kullanım oranı, söz konusu uygulama öncesi ve sonrası veri analizi, katılımcı yorumları ve önerileri ile değerlendirme yapılabilir. Böylelikle faydalı bulunan bir uygulama geliştirilerek ve yaygınlaştırılarak etkili bir sonuca ulaşılabilir.

İyi örnekleri şu şekilde sıralayabilir;

- 1) Ankara Belediyesi “Mor Haritam” uygulaması örnek gösterilebilir. Mor Haritam uygulaması pilot uygulama olarak Ankara’da başlamış ve uygulamanın etkili olması dolayısıyla geliştirilerek 6 belediye daha projeye dahil edilmiştir. Proje diğer belediyelerde de yaygınlaştırılabilir,
- 2) Yine yerel yönetimler tarafından kadının sosyal ve siyasi hayata katılımının artırılması için kota uygulaması kabul edilebilir. Böylelikle kadınların yönetimde etkin şekilde yer aldığı siyasi bir ortam yaratılabilir,
- 3) Siyasi partiler, seçim süreçlerinde kadına karşı şiddetin önlenmesine yönelik vaatlerini somut temellere dayandırarak yazılı şekilde ifade etmeye zorunlu tutulabilirler. Böyle bir zorunluluk partilerin seçim vaatlerinin dile getirirken bunu nasıl yapacaklarının planına açıklık getirmelerine ve bu vaatlerin yerine getirilmemesi durumunda seçmenin denetimine açık olmalarını sağlayacaktır,
- 4) Üniversitelerde, “kadın işi ya da erkek işi” şeklinde cinsiyetçi yaklaşılan bölümlere karşı önyargının kırılması için mentorluk çalışmaları yapılabilir ve bölümlere kontenjan eklenebilir.